

MINDESTEN I SKIBELUND KRAT

TURISTFORENINGEN FOR VEJEN OG OMEGN

Mindesten i Skibelund Krat

Hefte MINDESTEN I SKIBELUND KRAT er udgivet i et samarbejde mellem Vejen Turistforening og Skibelundforeningen.

Beskrivelserne i heftet er anført i den rækkefølge, der svarer til en naturlig rundtur til alle 22 mindesten i Skibelund Krat.

Vejen Turistforening

1. udgave - i februar 1986.

5. reviderede udgave – oktober 2002.

Trykt med velvillig hjælp af Bikuben Fond, Skodborg.

Tekst: L.P.Hindkær.

Foto: Vejen Turistkontor.

Produktion: LH Grafisk Vejen ApS

Oplag: 3.500 eksemplarer.

Skibelund Krat

Skibelund Krat er kendt over hele landet for de traditionsrige grundlovsmøder, der har været holdt her i over 125 år, og for de mange mindesten.

Det første grundlovsmøde i Skibelund Krat blev afholdt i 1865, kort tid efter tabet af Sønderjylland og grundlæggelsen af Askov Højskole.

Mange betydningsfulde personer med tilknytning til højskolekredse, - og også folk udenfor disse kredse, – har gennem årene holdt taler på grundlovsmøderne, hvor der til tider har været omkring 10.000 deltagere.

Området var i de første år privatejet, men allerede i 1869 blev "Skibelundforeningen" stiftet med det formål at købe området, tilplante og bevare det som fest- og mødeplads.

Kort før havde man vedtaget, at rejse den første mindesten i krattet (J.C.Lindberg – se denne), hvilket gav anledning til, at man ønskede området blev fælleseje.

Opstillingen af mindesten blev fulgt op af flere, og frem til 1996 fandtes 21 mindesten, hvoraf den sidste blev afsløret i 1957. Bestyrelsen vedtog ved den lejlighed, at dette skulle være den sidste mindesten i Skibelund Krat.

I 1996 kom der forslag om, at en mindesten for forfatteren Jørgen Bukdahl, rejst i hundredåret for hans fødsel, blev placeret i krattet. Bestyrelsen fandt tanken rigtig i betragtning af Jørgen Bukdahls nære tilknytning til Skibelundforeningen. Stenen blev afsløret d. 14. sept. 1996, (se denne).
Dermed er der 22 mindesten i krattet.

Man ønsker dog at fastholde, at alle mindesten i krattet skal give et samlet historisk indtryk af den grænsekamp og de historiske spændinger, der rørte sig på denne egn i den tidsperiode, som afsluttedes med genforeningen i 1920.

På de efterfølgende sider er der givet en kort beskrivelse af disse mindesten og de mennesker eller begivenheder, der er knyttet til stenene.

Indholdsfortegnelse:

Skibelund Krat.....	5
J.C.Lindberg	6
H.D.Kloppenborg.....	8
Jacob Appel-Ingeborg Appel.....	9
H.Svejstrup	10
Cornelius Appel	11
Heinrich Nutzhorn	12
Ludvig Schrøder – Charlotte Schrøder.....	13
Poul La Cour.....	14
Peder Larsen af Dons	15
Claus J. Dall	16
N.J.Termansen	17
Sofus Høgsbro-Amalie Høgsbro	18
Jørgen Bukdahl.....	19
Hans Krüger	20
Svend Høgsbro	21
Faldne Skibelund Elever.....	22
Knud H. Pedersen-Georgia la Cour.....	23
Morten Eskesen.....	24
Thor Lange	25
Magnusstenen.....	26
Modersmålet.....	28
Genforeningsstenen.....	30
Niels Hansen Jacobsen.....	31
Kilder	32

Skibelund Krat

Allerede omkring 1865-1870 blev den første pavillon bygget i Skibelund Krat.

Af Skibelundforeningens protokol fra 1876 fremgår det, at "det gamle forsamlingshus" var så faldefærdigt, at det måtte rives ned. På grund af den dårlige økonomi besluttedes det dog, at der ikke foreløbigt skulle bygges noget nyt.

Der gik herefter en årrække, hvor det af protokollen fremgår, at der kun brugtes penge til "pæleværk til at binde hestene ved, når kørende kom til fest", plantning af allétræer, flagstænger til festpladsen og lignende.

Et nyt festhus må dog være blevet bygget inden 1899, idet der da oplyses, at man har "opnået bevilling til almindelig beværtning uden stærke drikke".

Efter flere års drøftelser blev der bygget en ny pavillon, som indviedes i 1908.

Samtidig blev driften overdraget en fast "beværter".

I 1920 overvejes forskellige ændringer og udvidelser, men dette blev dog henlagt under henvisning til, at man afventede bedre tider.

I 1933-34 blev der foretaget en større ombygning.

I 1945 blev pavillonen anvendt til tyske flygtninge, hvorfor en større istandsættelse og ombygning var påkrævet i 1946.

I 1949 byggedes ny veranda og senere blev der foretaget flere om- og tilbygninger i perioden op til 1970.

I 1988 blev der foretaget ombygninger og tilføjet en værelsesfløj. Samtidig ændredes navnet til **Hotel Skibelund Krat**.

Fra et traktørsted med kaffeservering er stedet således ændret til et moderne hotel med førsteklasses restaurant placeret lige midt i de historiske omgivelser med udsigt ud over Kongeådalen og den gamle grænse.

Jacob Christian Lindberg

Mindestenen: Mindesten tilhugget som søjle af granit på sokkel og med granitkugle øverst.

Indskrift: Der er indskrift på tre sider.

På forreste side (mod syd): "Rejst af danske Bønder til minde om Jacob Christian Lindberg, Guds og Folkets Mand".

På venstre side: "Født i Ribe 8. januar 1797" og

på højre side: "Død i Ll. Lyngby den 10. december 1857".

Kunstner: Stenen er købt af P.Larsen af Dons hos en stenhugger i København. Se den senere omtale af P.Larsen af Dons under mindesten for denne.

Afsløring: Mindestenen er afsløret 3. november 1869 under overværelse af Lindbergs børn og mange venner. Grundtvigs sang "Vi så en vældig stridsmand" blev ved denne lejlighed sunget for første gang.

Biografi: Jacob Christian Lindberg, der var teolog og ven med Grundtvig, tog ivrigt del i dennes og andres angreb på rationalismen.

J.C. Lindberg var en stor begavelse og meget lærd. Under sin tid som præst i Tingsted på Falster fuldendte han sit hovedværk, en ny oversættelse af biblen.

Han udgav tidskriftet "Nordisk Kirketidende", hvori han gik kraftigt imod den store uretfærdighed der lå i, at det danske folk ikke måtte samles om salmesang og taler af lægdsprædikanter medmindre, at sognets præst var til stede. Han fremhævede således, at man gerne måtte samles om kortspil og svir, men ikke om Brorsons salmebog og Luthers prædikener.

Hans meget velskrevne indlæg i "Nordisk Kirketidende" vakte sikkert så stor opmærksomhed, at disse var medvirkende til den senere indførelse af forsamlingsfriheden.

Peter Larsen af Dons (se mindesten for denne) læste engang en artikel om det smukke i, at rejse mindesten for betydelige landsmænd på deres fødested. Da han var en stor beundrer af J.C.Lindberg, fik han straks den tanke, at rejse en mindesten i Ribe for J.C. Lindberg.

Ved et besøg i København kort tid efter, forelagde han Grundtvig sine planer og fik straks Grundtvigs fulde tilslutning. Impulsiv som han var, bestilte han straks en stenhugger til at fremstille en mindesøjle. Først da stenen ankom til Kolding havn, henvendte Peter Larsen sig til bystyret i Ribe for at aftale nærmere om placeringen. Hverken bystyret eller borgerne i Ribe var interesseret i en mindesten for J.C. Lindberg – måske fordi man ikke ønskede at hædre et så frisindet bysbarn.

Peter Larsen blev meget skuffet over dette afslag. Han henvendte sig herefter til forstander Ludvig Schrøder, Askov Højskole og foreslog at stenen blev placeret på bronzealderhøjen i Skibelund Krat.

Askov Højskole havde allerede i nogle år afholdt nationale møder i Skibelund, hvorfor Peter Larsen fandt, at stedet var passende for placering af en mindesten. Ludvig Schrøder mente imidlertid, at man ikke kunne rejse en mindesten på jord, man ikke ejede.

Da stenen allerede lå på Kolding havn skulle der handles hurtigt.

Hele affæren gav derfor anledning til stiftelsen af Skibelundforeningen med det primære formål, at købe området og indrette det til et nationalt mødested.

Hans Didrik Kloppenborg

Mindestenen: Utilhugget granitsten med indskrift.

Indskrift: "H.D. KLOPPENBORG AF KJØBENHOVED 1802 – 1882"

Kunstner: Det vides ikke, hvem der har hugget indskriften.

Afsløring: Stenen afsløredes ved en stor højskolefest den 8. september 1894 på 50 års dagen for stiftelsen af verdens første højskole i Rødding.

Biografi: Hans Didrik Kloppenborg var født 1802 og var storbonde fra Københoved, hvor slægten stadig ejer den store gård, som H.D. Kloppenborg byggede omkring 1850.

Han var en meget fremtrædende skikkelse i de nationale brydninger på egnen, og der var stor respekt om hans person.

Det fortælles, at han med lige stor værdighed færdedes hos rige og fattige.

Selv de kongelige kunne han omgås og det påstås, at han var dus med Kong Frederik den syvende, som hædrede H.D. Kloppenborg med Danebrogskorset.

Han var medstifter af frimenighederne i Rødding og Skrave, som holdt sine møder i storstuen på H.D. Kloppenborgs gård. H.D. Kloppenborg byggede i 1870 huset "Friheden" lige nord for Kongeåen (ca. 1 km syd for Skibelund Krat) for at kunne være i fred for de tyske myndigheder i de perioder, hvor de især udviste interesse for H.D. Kloppenborg på grund af hans til tider hårde udtalelser om det tyske styre. H.D. Kloppenborgs dattersøn var den senere kendte landtingsmand H.D. Kloppenborg Skrumsager.

Jacob Appel - Ingeborg Appel

Mindestenen: Stor tilhugget granitsten med indskrift.

Indskrift: "JACOB APPEL f.i. RØDDING 23-4-1866 d.i.ASKOV 31-12-1931.
INGEBORG APPEL f. SCHRØDER f.i. ASKOV 26-6-1868 d.i. ASKOV
5-11-1948".

Kunstner: Det vides ikke, hvem der har hugget indskriften.

Afsløring: Stenen er afsløret på Jacob Appels fødselsdag den 23. april 1944. Folketingsmand Jepsen Christensen holdt afsløringstalen. Endvidere talte Skibelundforeningens formand Olav Vang Lauridsen samt Jacob Appels søn Cornelius Appel, der var gårdejer i Askov.

Biografi: Jacob Christian Lindberg Appel var yngste søn af Cornelius Appel, og født på Rødding Højskole i 1866.

Jacob Appel var blandt de første elever på Skibelund Friskole, der blev oprettet i 1874. Skolen eksisterede i 10 år, hvorefter den fortsatte som Skibelund Efterskole.

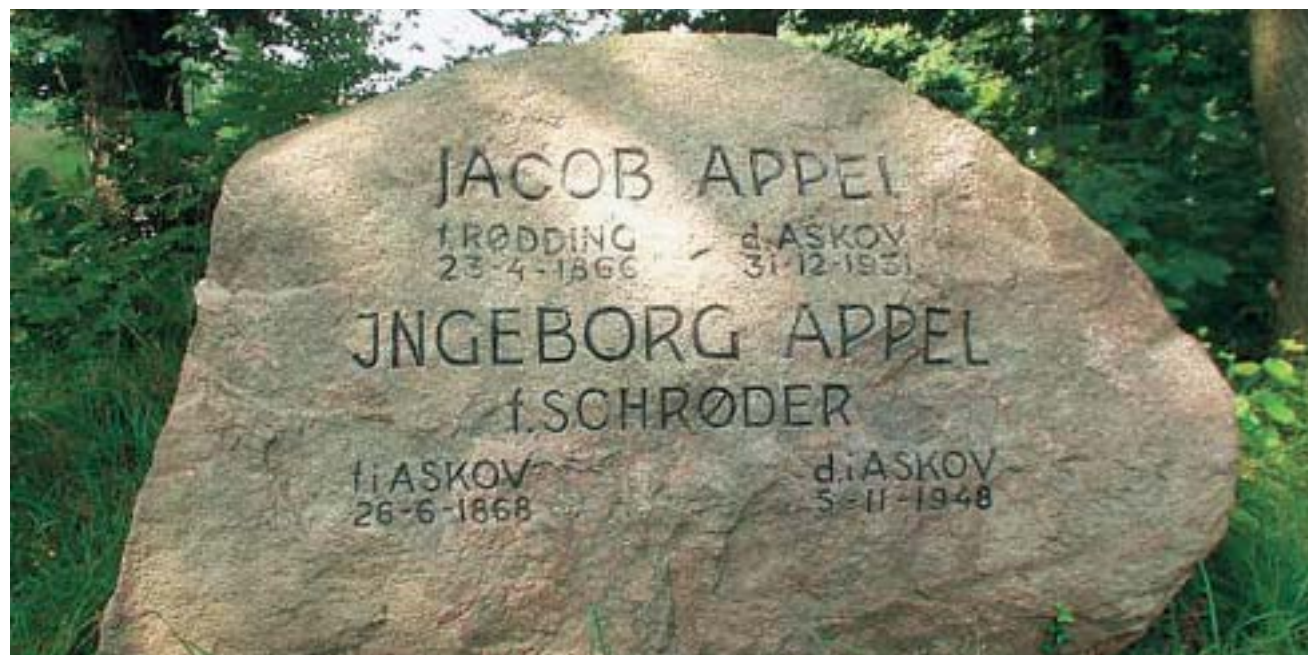
Jacob Appel blev lærer på Askov Højskole allerede i 1890 og var senere i perioden fra 1906 til 1928 forstander for Askov Højskole.

Han var en af de mest fremtrædende personer, der har været indenfor dansk højskoleledelse. Det var under Jacob Appels ledelse, at Askov Højskole kom til at spille en væsentlig rolle i nordslesvigernes nationale kamp.

Jacob Appel var endvidere en fremtrædende politiker, han var Kulturminister 1910-13. Undervisningsminister 1920-24 og tillige kirkeminister 1922-24.

Initiativet til at rejse den danske mindesten blev taget af en række sønderjyske kulturforeninger og Dansk Skoleforening i Flensborg. - Nogle år efter Jacob Appels hustru Ingeborg Appel's død i 1948 talte man om at rejse en mindesten for hende.

I flere år forhandlede der om dette, men det endte dog med, at Skibelundforeningen fik tilslutning til, at lade Ingeborg Appels navn indhugge på hendes mands sten, hvilket skete i 1960.

H. Svejstrup

Mindestenen: Utilhugget granitsten med bronzerelief og tekst.

Indskrift: H. Svejstrup 1815 – 1893.

Kunstner: Relief udført af billedhuggeren Aksel Hansen, København.

Afsløring: Stenen er afsløret ved en stor højskolefest den 8. september 1894 på 50 års dagen for stiftelsen af verdens første højskole i Rødning.

Biografi: H.Svejstrup (Hans Christian Janus Nicolaj Baltzar Krarup Svejstrup) hørte til den kreds på ca. 40 personer, der var med til at købe området og stifte Skibelundforeningen i 1869.

H. Svejstrup var præstesøn fra Malt, blev præst i Rødning og Skrave, hvor han kom i nær kontakt med højskolelivet i Rødning. Han blev afsat som præst af de tyske myndigheder i 1867, fordi han nægtede at aflægge eden til den tyske kejser.

I den tid hvor H.Svejstrup var præst i Rødning, begyndte han med at afholde grundlovsmøder i præstegårdshaven i 1861.

Efter tabet af Sønderjylland i 1864, flyttedes grundlovsmøderne til Skibelund Krat, hvor de nu har været holdt i over 125 år.

I 1870 blev han præst i Vejen, og bevarede herfra fortsat den nære forbindelse til sine venner syd for grænsen. Samtidig med, at han var en varm talsmand for sønderjydens sag.

I de 23 år H. Svejstrup var præst i Vejen tog han ivrigt del i livet omkring Askov Højskole. Han blev derfor Askovlærernes foretrukne præst, ligesom han regnes til en af de betydeligste præster, der virkede i Vejen i det 19. århundrede.

Cornelius Appel

Mindestenen: Utilhugget granitsten med bronzerelief i tilhugget felt.

Indskrift: C.Appel.

Kunstner: Det indsatte portrætrelief i bronze og indskriften er udført af billedhuggeren N. Hansen-Jacobsen, Vejen.

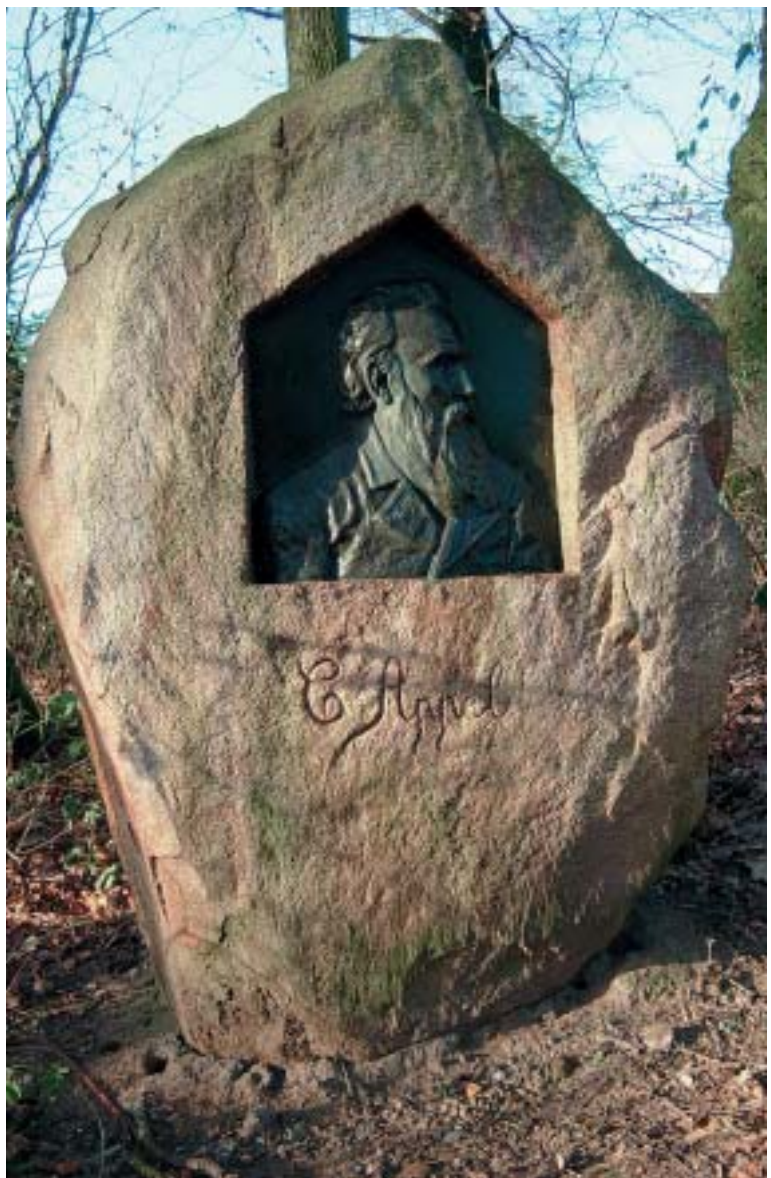
Afsløring: Stenen er afsløret den 24. september 1905, hvor C. Appels yngste søn Jacob Appel holdt afsløringstalen.

Biografi: Cornelius Appel var født den 18. maj 1821 og uddannet som lærer. Efter nogle forskellige embeder på landet i den vestlige del af Sønderjylland, var han i en længere årrække lærer i Tønder og var samtidig timelærer på Seminariet.

Efter krigen i 1864 flyttede Cornelius Appel til den lukkede højskole i Rødding og begyndte der en fri børneskole. Denne blev snart lukket af de præjiske myndigheder, hvorefter han i over 20 år fortsatte med en pigehøjskole.

C. Appel blev i 1874 ordineret til frimenighedspræst for en menighedskreds med tilknytning til Rødding – det var den første frimenighed i Sønderjylland.

I 1889 måtte han trække sig tilbage på grund af en alvorlig sygdom. Cornelius Appel døde i Odense i 1901 i en alder af 80 år.

Heinrich Nutzhorn

Mindestenen: Utilhugget granitsten med indbygget lyre og tekst.

Indskrift: Under en lyre: HEINRICH NUTZHORN 1833 – 1926

”Kun ord som går i sagn og sang fra mund til mund i folkevang, opholder folkelivet”.

Kunstner: Det vides ikke, hvem der har tegnet og hugget indskriften.

Afsløring: Stenen er afsløret den 4. juli 1926.

Biografi: Heinrich Nutzhorn var som højskolelærer knyttet til højskolerne i Rødding og Askov, men er bedst kendt som komponist og skaberen af højskolesangbogen.

Som ung højskolelærer kom Heinrich Nutzhorn til Askov sammen med Schrøder og var ved sin død den sidste af Skibelundsforeningens stiftere. Han havde stor interesse for Skibelundsforeningen og for dens fester, hvor han tit bidrog med historiske fore-

drag og med sit sangkor af højskoleelever.

Heinrich Nutzhorn var i en årrække leder af de samvirkende Centralforeninger af blandede kor. Han har udgivet melodisamlinger til salmebogen og komponeret en række sang- og salmemelodier.

Heinrich Nutzhorn døde ved påsketid 1926 i en alder af 92 år.

Ludvig Schrøder - Charlotte Schrøder

Mindestenen: Stor tilhugget granitblok, der virker som et monument, idet den med rette er placeret på den dominerende plads for enden af festpladsen.

Indskrift: Stenen bærer kun indskriften:

LUDVIG SCHRØDER 1836 – 1908

CHARLOTTE SCHRØDER 1842 – 1904

Og på bagsiden Ludvig Schrøders valgsprog der var:

DAG OG DAAD ER KÆMPERIM

Kunstner: Mindestenen er tegnet af den berømte billedhugger Joakim Skovgaard.

Afsløring: Ved afsløringen af mindestenen den 18. september 1910 var der tusinder af mennesker tilstede. Ludvig Schrøders svigersøn, Jacob Appel holdt hovedtalen. Højskoleforstander Holger Begstrup, Grundtvigs Højskole, Fredensborg holdt også tale.

Mindestenen er skænket af "Askov lærlinge" (højskolens elevforening).

Biografi: Ludvig Schrøder står for eftertiden som den mest centrale skikkelse i dansk højskoleverden. Ludvig Schrøder blev i 1862 forstander for Rødding Højskole efter Sofus Høgsbro. Han blev samtidig gift med Charlotte Wagner. Allerede 2 år efter måtte de i 1864 afbryde højskolegerningen i Rødding på grund af krigen. Højskolen flyttedes til Askov, hvor undervisningen begyndte i 1865.

I næsten 40 år udøvede Ludvig Schrøder her en betydningsfuld gerning for såvel Askov Højskole som for den nordiske højskoletanke. Ludvig Schrøder samlede under sin tid som forstander på Askov Højskole mange af datidens personligheder omkring skolen.

Ludvig Schrøders gerning fik også stor betydning for Skibelund Krat med dens festplads og mindesten, hvor han var medvirkende til at rejse de fleste.

Poul la Cour

Mindestenen: Utilhugget granitsten (marksten) fra egnen.

Indskrift: Under to tonehjul (et af Poul La Cours opfindelser:
POUL:LA:COUR – Født den 13. april 1846 – død den 24. april 1908.
"Som himlens lys, gør lyst i vort øje, så tanken tændes, af lys fra det høje".
Verset forfattet af Poul la Cour.

Kunstner: Indskrift er udført af billedhuggeren N. Hansen-Jacobsen, Vejen.

Afsløring: Stenen er afsløret ved et kirkeligt møde i 1913.

Biografi: Poul la Cour var født i 1846 som næst yngste søn af en landmand på Ebeltoftegnen.

Som ung videnskabsmand gav han afkald på en stilling som direktør for Meteorologisk Institut til fordel for ønsket om, at deltage i folkeligt oplysningsarbejde.

Poul la Cour knyttedes til Askov Højskole i 1878 og virkede her i 30 år til sin død i 1908.

Poul la Cour var manden der indførte naturlære, matematik og astronomi i den danske folkehøjskole.

Han arbejdede især med problemet om udnyttelse af vindkraften og gjorde herved flere opfindelser, som den nyere tids forskning i vindkraft har draget gavn af. I 1888 udgav han "Historisk matematik" og senere i 1896-97 "Historisk fysik" med Jacob Appel. Ved sin utrolige energi, arbejde med forskning og utallige foredrag landet over, blev han den mest kendte lærer på Askov Højskole.

Poul la Cour var meget interesseret i Skibelund og tog flere gange ordet ved de forskellige fester i krattet. Han var formand for Askov Valgmenighed og deltog i høj grad i det lokale liv på Vejenegnen.

I 2001 blev der indrettet et museum for Poul la Cour i den tidligere vindmøllebygning i Askov.

Peder Larsen af Dons

Mindestenen: Utilhugget granitsten (marksten) med indhugget tekst. Stenen er hentet fra en mark i Københoved.

Indskrift: PEDER LARSEN af DONS f. 8 oktober 1802 d. 6. januar 1873.

Kunstner: Det vides ikke, hvem der har indhugget teksten i denne mindesten.

Afsløring: Stenen er afsløret ved grundlovsfesten 1877 sammen med mindesten for Claus J. Dall. Afsløringsceremonien blev overværet af over 1200. Heinrich Nutzhorn holdt hovedtalen.

Biografi: Peder Larsen (Skræppenborg) var gårdejer i Dons ved Kolding. Han hørte ligesom Claus J. Dall til den kreds, der med stor iver deltog i møderne i Skibelund i årene forud for stiftelsen af Skibelundforeningen.

Peder Larsen bekostede for egen regning den første mindesten i Skibelund - stenen for J.C. Lindberg, der blev afsløret i 1869 (se omtale af denne). Han var en af de ivrigste agitatorer for oprettelsen af Skibelundforeningen og det var ham, der personligt fandt en kreds, der både havde vilje og evne til at købe området.

Peder Larsen var fra sin ungdom på Fyn præget af den fynske vækkelse, som havde bredt sig i vide kredse. Han blev senere en af de mest betydningsfulde lægprædikanter.

Han var i mange år en meget ivrig og populær taler ved folkemøder overalt i Jylland.

Claus J. Dall

Mindestenen: Utilhugget granitsten med indhugget tekst. Stenen blev hentet fra Claus Dall's egen mark i Københoved.

Indskrift: CLAUS J. DALL af Kjøbenhoved f. 27. April 1814, d. 28 Juni 1872.

Kunstner: Det vides ikke, hvem der har indhugget teksten i denne sten.

Afsløring: Stenen blev afsløret ved grundlovsfesten i 1877 sammen med mindestenen for Peder Larsen af Dons og der var over 1200 personer til afsløringen. Heinrich Nutzhorn holdt hovedtalen.

Biografi: Det var Claus Dall, der gjorde højskoleforstander Ludvig Schrøder opmærksom på, at der i Skibelund Krat var en kæmpehøj ved hvis fod, der kunne indrettes en fin festplads. Han mente, at pladsen ville være velegnet til møder, hvor sønderjyder kunne samles med folk nord for grænsen. Claus Dall var senere med til at arrangere flere store folkemøder i Skibelund allerede før Skibelundforeningen blev stiftet. Han var herefter en af de mest ivrige for oprettelsen af Skibelundforeningen og medlem af foreningens første bestyrelse. Claus Dall påtog sig i en årrække et meget stort arbejde for Skibelund Krat og var med til at gennemføre den meget store tilplantning, der fandt sted omkring 1870.

Denne tilplantning forvandlede det misrøgtede og værdiløse krat til et velplejet anlæg. Han har ligeledes hovedæren for indretningen af den amfiteatraliske festplads, hvor der hver sommer samledes tusinder af mennesker til grundlovsfesten og andre folkelige møder.

N.J. Termansen

Mindestenen: Utilhugget granitsten med bronzerelief.

Indskrift: Under relief: N.J. Termansen. Født 15. marts 1824. Død 9. maj 1892. Over relief: Folkets ædle søn.

Kunstner: Såvel tekst som bronzerelief udført af billedhuggeren N. Hansen-Jacobsen, Vejen.

Afsløring: Stenen blev afsløret den 28. juli 1906 under overværelse af over 2.000. Jacob Appel og Ludvig Schrøder holdt afsløringstalerne.

Biografi: Niels Jokum Termansen var en af medstifterne i Skibelundforeningen, dens trofaste ven og taler ved næsten alle festerne.

Han var en usædvanlig naturbegavelse, der både var kendt, afholdt og respekteret på egnen. N.J. Termansen havde en gård i Gammelby ved Læborg.

Han var en meget dygtig taler, der forstod at give sine ord stor vægt. Han havde stor indsigt i det historiske og en fin sans for poesi.

N.J. Termansen var den første bonde, der blev indvalgt i Landstinget. Dette bevirkede, tillige med hans rige evner, at han fik tilnavnet "Danmarks lærdeste bonde".

Mindestenen for N.J. Termansen er den anden, idet der allerede i 1893 blev afsløret en mindesten for ham. Kort efter afsløringen var man utilfreds med stenen – den var for uanseelig. Den blev senere flyttet til H.J. Termansens gård i Læborg, hvorefter den nuværende mindesten rejstes i Skibelund.

Sofus Høgsbro - Amalie Høgsbro

Mindestenen: Utilhugget granitsten med bronzerelief og indhugget tekst.

Indskrift: Under bronzerelief med dobbeltportræt af ægteparret:

SOFUS HØGSBRO f. 1822 – d. 1902

og AMALIE HØGSBRO f. Jørgensen f. 1833 – d. 1893.

Venner af Danskhed, Folkeoplysning og Folkefrihed rejste dem dette minde.

Kunstner: Såvel tekst som bronzerelief er udført af billedhuggeren N. Hansen-Jacobsen, Vejen.

Afsløring: Stenen blev afsløret ved en fest den 23. juni 1907 under overværelse af Høgsbro's 12 børn samt en forsamling på omkring 7.000.

J.C. Christensen holdt en afsløringstale om Sofus Høgsbro som politiker.

Jacob Appel talte om ham som højskolemand. Den ældste søn, trafikminister Svend Høgsbro, takkede på familiens vegne.

Biografi: Sofus Høgsbro, der var præstesøn fra Rødning, blev i ungdommen stærkt grebet og påvirket af Grundtvigs tanker om frihed i skolen og i kirken. Sofus Høgsbro var forstander på Rødning Højskole i 12 år fra 1850 til 1862. I tiden som for-

stander på Rødning Højskole, gjorde han et stort arbejde for at udbygge ideen omkring folkehøjskolerne.

Sofus Høgsbro blev i 1858 rigsdagsmand og efter 12 år som forstander på Rødning højskole flyttede han i 1862 til København, hvor han som en af de første i Danmark blev "Levebrødspolitikker". Sofus Høgsbro var folketingets formand i 14 år fra 1887 til 1901. Han var redaktør af det politiske ugeblad "Dansk Folketidende" i årene 1865 til 1883. Under hele sin tid som ledende venstrepolitiker bevarede han den nære kontakt med Askov og Skibelund. Sofus Høgsbro var gift med Amalie Jørgensen, der var præstedatter fra Oksenvad.

De fik et langt samliv først i Rødning og senere i København. De fleste af den store børneflokk var født i Rødning, hvor de gennem hele livet havde en stor vennekreds.

Jørgen Bukdahl

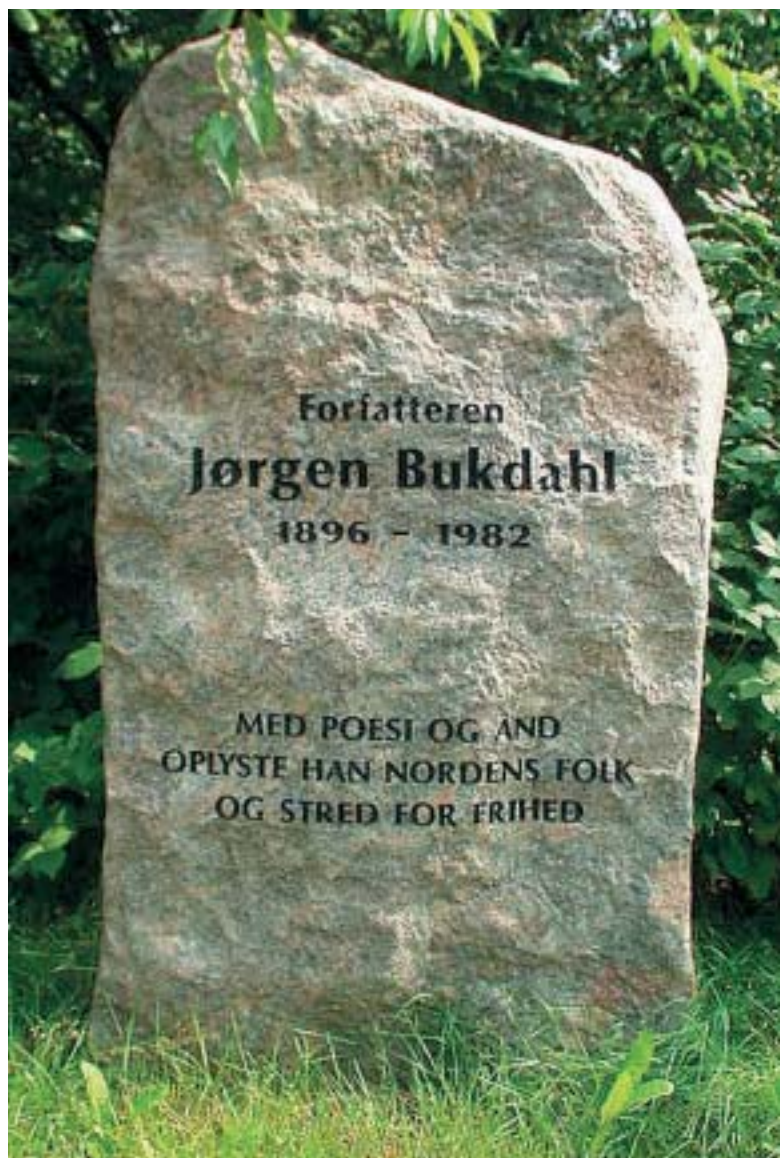
Mindestenen: Let tilhugget sten af granit/lagdelt gnejs

Indskrift: Forfatteren Jørgen Bukdahl 1896-1982
MED POESI OG AND OPLYSTE HAN NORDENS FOLK OG STRED FOR FRIHED.

Afsløring: Lørdag den 14. september 1996. Datteren Else Marie Bukdahl, Rektor for Kunstakademiet, var til stede.

Biografi: Jørgen Bukdahl blev født i Sundby på Falster, hvor forældrene var lærere. Familien flyttede til Askov i 1913. Jørgen Bukdahl var elev på Vejen Realskole og senere på Ribe Katedralskole, hvorefter han studerede litteratur ved Københavns Universitet.

Han blev gift med Magnhild fra Norge. De bosatte sig i Askov. Jørgen Bukdahl var tilknyttet Askov Højskole som foredragsholder, men han var aldrig ansat. Han levede af at skrive artikler og bøger om dansk, nordisk og europæisk kultur, idet han søgte at bringe den grundtvigske folkelighed på talefod med hovedstadens litterære kulturradikalisme. Som foredragsholder besøgte han de fleste forsamlingshuse i Danmark. Familien boede i træhuset "Bjerget" på det højeste punkt i Askov. Derfra er der udsigt ud over Kongeådalene - den gamle grænse fra 1864 til 1920. Det nationale som udgangspunkt for det mellemfolkelige var et af grundtemaerne for Jørgen Bukdahls forfatterskab.

Hans Krüger

Mindestenen: Tildannet granit obelisk anbragt på granit sokkel.

Indskrift: På stenens forside, der vender mod festpladsen, medaljon med billede og teksten: "HANS A. KRÜGER FRA BEVTOFT – f. 6. APRIL 1816 – d. 27. AUGUST 1881".

På modsatte side: "De danske Sønderjyders Tillidsmand og Kaarne Talsmand".

På nordsiden: "De Herrer glemmer, at der er et dansk og dansksindet Sønderjylland". Rendsberg 18. marts 1848.

På sydsiden: "Vi ere Danske og ville vedblive at være Danske". Berlin 1867 – 1881.

Kunstner: Medaljonen er udført af billedhuggeren Otto Evens.

Afsløring: Stenen blev afsløret ved en fest den 21 september 1882. Under afsløringen blev sangen "Det dønner i Rendsborg Strændersal" sunget.

Biografi: Hans Andersen Krüger er bedst kendt som Sønderjydernes repræsentant i den tyske rigsdag i perioden 1867 – 1881.

Hans Krüger var født i Bevtøft 6. april 1816 og blev allerede som 31 årig indvalgt i Stænderforsamlingen, hvor det fortælles, at han kun tog ordet een gang. Det var den 18. marts 1848, da han efter et tysksindet medlems indlæg udtalte de berømte ord, der står på mindestenen "De herrer glemmer, at der er et dansk og dansksindet Sønderjylland".

Kort tid efter udbrød Treårskrigen, hvor Krüger virkede i efterretningstjenesten og skaffede den danske hær oplysninger om fjendens troppebevægelser. I 1867 indvalgtes han i den preussiske landdag og i 1871 i den tyske rigsdag. Han kom dog aldrig til at indtage sin plads i den preussiske landdag idet han nægtede at aflægge eden til kejseren.

I hele H. Krügers periode i den tyske rigsdag nægtede han at acceptere tabet af Sønderjylland og holdt så stædigt på kravet om en afstemning (§5), at han gjorde Sønderjyllands sag kendt langt ud over landets grænser.

Hans Krüger døde på Bevtøft mølle i 1881 efter, at han tabte betydelige beløb ved forsøg på at frugtbar gøre store engarealer i og omkring Bevtøft. Det fremgår af notater fra afsløringen i 1882, at der da "var en vid udsigt over Sønderjyllands bakker og skove".

Svend Høgsbro

Mindestenen: Tilhugget granitsten på sokkel med bronzerelief og indhugget tekst.

Indskrift: MINDE OM ANDELSSAGENS TROFASTE VEN HØJESTERETSSAGFØRER SVEND HØGSBRO, f. 4. juni 1855 – d. 5. maj 1910.

På mindestenens fod står: REJST AF DANSKE ANDELSCORENINGER.

Kunstner: Stenen med relief og tekst er udført af billedhuggeren Ølsgaard, Århus.

Afsløring: Mindestenen er afsløret i forbindelse med et kirkeligt møde den 29. juli 1912.

Biografi: Svend Høgsbro var søn af Sofus Høgsbro og Amalie Høgsbro (se mindesten for disse), født på Rødding Højskole i 1855.

Han blev i sit hjem stærkt påvirket af højskolesagen og præget af et dansk og folkeligt sind. Han blev i en tidlig alder virksom politiker, folketingsmand i perioden 1895 – 1909. I 1905 blev han trafikminister og senere justitsminister efter Albertiskandalen.

Som trafikminister var han stærkt medvirkende til at indføre de billeder, der prægede jernbanekuppeerne og banegårdene i et halvt århundrede til glæde for de rejsende.

Han var en stor foredragsholder , der rejste rundt i landet, og især talte om kvindens sociale og politiske stilling.

Han gjorde et meget stort arbejde for andelssagen, Sofus Høgsbro var medstifter af Københavns Højskoleforening og medlem af bestyrelsen for Dansk Kvindesamfund, hvorfor det var naturligt at andelsforeningerne ønskede at rejse en mindesten for ham.

Denne mindesten gav dog anledning til overvejelse og diskussion idet man fandt, at Svend Høgsbros virke havde haft en anden karakter end de, for hvem der hidtil var rejst mindesten i Skibelund.

Man fandt dog en egnet plads til stenen på en lysning lidt øst for den kreds af mindesten der allerede var rejst.

Faldne Skibelund Elever

Mindestenen: Omkring 2 m høj granitsten med indskrift.

Indskrift: Opdelt i 3 afsnit, er der indhugget følgende indskrift: "I De To Verdenskrige Faldt 66 Elever Fra Skibelund Efterskole
Nogen Må Dø For At Andre Kan Leve
Vi Mindes Med Denne Sten Vore Faldne Kammerater".

Kunstner: Det vides ikke, hvem der har hugget indskriften i stenen.

Afsløring: Mindestenen er rejst af gamle Skibelund elever med støtte fra Skibelundforeningen. Mindestenen blev afsløret den 8. september 1957.

Som det tydeligt fremgår af indskriften er denne sten rejst til minde om de 66 gamle Skibelund elever, der er faldet i de 2 verdenskrige.

Af de tusinde drenge og piger, der har været elever på Skibelund efterskole deltog 263 i den første verdenskrig, heraf faldt 63, svarende til omkring hver fjerde.

Med denne mindesten for faldne elever blev det af Skibelundforeningen definitivt besluttet, at der ikke skulle rejses flere mindesten i Skibelund Krat.

Der er emner nok, hvis man ser på Sønderjyllands og grænsekampens historie. Man har imidlertid fra Skibelundforeningen ønsket at alle mindesten i Skibelund Krat skal have tilknytning til den periode og de liv, der prægede denne tidligere grænseegn i årene indtil genforeningen i 1920.

Stenen stod formodentlig blandt de ufærdige på NHJ's stenplads, og kom altså i 1957 til at tjene et formål.

Knud H. Pedersen - Georgia la Cour

Mindestenen: Granitsten med indskrift, stenen er ca. 2,5 m høj.

Indskrift: KNUD H. PEDERSEN 1845-1922 – GEORGIA LA COUR 1844-1930
og herunder et vers af Svend Grundtvig:

”Ren og klar skal nutid føre fortids røst til fremtids øre”.

På bagsiden indskrift:

”1874 byggede Knud og Georgia et skolehjem for børn fra danske hjem nord og syd for Kongeåen”.

Rejst af venner i 1938.

Kunstner: Indskriften er udført af Vejen billedhuggeren N. Hansen-Jacobsen.

Afsløring: Mindestenen, der er skænket af gamle elever fra Skibelund efterskole, blev afsløret ved en fest i juli 1938. En gammel Skibelundeleve, statskonsulent Johs. Hansen, Aabenraa holdt afsløringstalen.

Biografi: Knud Hansen Pedersen begyndte den fri børneskole i Skibelund i 1874 efter, at han af de pröjsiske myndigheder var blevet erklæret for ”moralsk usikkert” til at undervise i Sønderjylland.

Knud H. Pedersen var elev på Askov Højskole, hvor Ludvig Schrøder gav ham den idé, at begynde en skole for sønderjyske børn i Skibelund.

Skolen begyndte med ca. 30 elever, hvoraf 14 var fra området syd for Kongeåen. I 1884-85 forbød de pröjsiske myndigheder denne skoleform og tvang forældrene til at lade børnene gå i tyske skoler i Sønderjylland i den kommune de tilhørte.

Skolen fortsatte herefter som efterskole, hvor elever udover den skolepligtige alder deltog i 5 måneders undervisning og samtidig boede på skolen.

Både H. Pedersen og hans hustru Georgia la Cour, der var præstedatter fra Djursland, tog ivrigt del i Skibelundforeningens virke og gjorde gennem årene et meget stort arbejde for Skibelund Krat. Han var i 14 år medlem af Skibelundforeningens bestyrelse. Pladsen hvor mindestenen er placeret kaldes ”Efterskolepladsen” fordi flere af stenene her har tilknytning til Skibelund Efterskole.

Huset Knudsbo blev bygget i 1909 som aftægtsbolig for Knud Pedersen og Georgia la Cour. Senere blev huset beboet af fhv. folketingsmedlem for Venstre Erik Appel, der døde i 1963.

Dette hus blev i 1975 købt af Skibelund Efterskole og er siden brugt som lærerbolig og pedelbolig.

Morten Eskesen

Mindestenen: Tilhugget granitsøjle med buste og indskrift.

Indskrift: På mindestenen er indhugget følgende af Bjørnstjerne Bjørnson:
"Hvor Danmarks jord blev revet over så hjerterødderne hang ved, did Morten Eskesen sig vover med trofast trøst fra sted til sted. Han vil med sine tusind fjed sy sammen, hvad de søndersled". 1820-1913

Kunstner: Bronzebusten er udført i 1904 af billedhuggeren Carl Martin Hansen.

Afsløring: Mindestenen er i 1955 flyttet fra Rødding, hvor den stod på en plads ved højskolen. Man mente, at denne mindesten naturligt hørte hjemme blandt kredsen i Skibelund. Flytningen blev besluttet efter forslag fra Erik Appel i 1954.

Biografi: Morten Eskesen var født i 1926 og blev kendt som friskolemand og forfatter. Han rejste rundt i Sønderjylland som "vandrelærer". Han begyndte som regel sine ture fra Skibelund Efterskole.

Han var ivrig grundtvigianer og udgav en sangbog, der blev meget udbredt.

Morten Eskesen skrev flere fædrelandssange og forsvarede ved utallige lejligheder danskhedens sag i Sønderjylland.

Morten Eskesen blev 87 år og døde i 1913.

Thor Lange

Mindestenen: Grannitsten med bronzerelief og indskrift. Stenen er rejst af Dansk Forfatterforening.

Indskrift: I en bue over relief er indhugget: DIGTEREN THOR LANGE og herunder verset: "Frem blev ført vor grænsepæl gode skjald! I sten du fast varslet skrev, før hjertet brast. Glæde Gud din danske sjæl".

Kunstner: Såvel relief som indskrift er udført af Vejen billedhuggeren N. Hansen-Jacobsen. Verset, der er skrevet af Thor Langes ungdomsven, overlærer K.G. Brøndsted, skal ses som en fortsættelse af verset på Magnusstenen. (De to mindesten er rejst før og efter genforeningen).

Afsløring: Stenen blev afsløret den 22. november 1925 hvor fru Thor Lange, den russiske fyrstinde Natalia de Protopopoff var hædersgæst.

Biografi: Thor Lange var født i København den 9. april 1851. Allerede som 24 årig rejste han som sprogforsker til Rusland for at undervise i klassisk sprog ved de højere skoler i St. Petersborg og Moskva.

Thor Lange gik stærkt ind for sin gerning i Rusland, knyttede sig til sit nye fædreland og blev senere russisk statsråd. Han var en fin lyriker og en fremragende oversætter af slavisk og angelsaksisk poesi. Thor Lange var gift med den russiske fyrstinde Natalia de Protopopoff, hvis far ejede meget store godser i Ukraine. Det var kun sjældent at Thor Lange besøgte Danmark. Han var dog under hele tiden i Rusland plaget af længsel mod Danmark. Dette har sikkert været medvirkende til, at han bekostede mindesten på historiske steder i Danmark, hvor begivenhederne havde fundet sted. Det blev til i alt 11 mindesten og 3 mindetavler, hvoraf de mest kendte er Magnusstenen, stenen ved Findrup lade og mindekorset på Grøthe hede.

Thor Lange døde 1915, knap 64 år gammel, på sin hustrus fædrene gods i Ukraine.

Magnusstenen

Mindestenen: Lokal granitsten fundet på Drostrup mark nord for Vejen. På stenen er der figurer på de to sider og indskrift på den tredje side.

Indskrift: På stenen er indhugget en scene fra slaget på Lyrskov hede med Kong Magnus den Gode i spidsen. På bagsiden et vers af Thor Lange: "Magnus tvende rigers pryde under Gud din kongesjæl at se Nordens grænsepæl atter rykket frem mod syd". Rejst af Thor Lange 1898.

Kunstner: Mindestenen er udført af den kendte billedhugger Niels Skovgaard og er udført på stedet, hvor stenen er placeret. Kunstnerens signatur (NKS) ses temmelig skjult mellem et par af kæmperne på stenens østside.

Afsløring: Mindestenen er afsløret den 28. september 1898 på årsdagen for slaget på Lyrskov hede under overværelse af omkring 1600.

Ved Skibelundforeningens generalforsamling i 1896 oplyste formanden Ludvig Schrøder, at den danske digter, daværende russisk professor og statsråd Thor Lange havde tilbudt, at skænke Skibelund en mindesten for Magnus den Gode.

Thor Lange havde oprindelig tænkt sig, at denne mindesten skulle rejses på selve valgpladsen på Lyrskov hede. Det forbød de prøisiske myndigheder, hvorfor Thor Lange tilbød at rejse stenen i Skibelund tæt ved den daværende grænse. Tilbudet blev modtaget med tak og arbejdet blev overdraget billedhuggeren Niels Skovgaard.

Da Niels Skovgaard så stenen gav dens tilspidsede form ham ideen til den mindesten, der kom til at fremtræde som et nordisk symbol på sammenhold og kraft – noget der var tiltrængt og nødvendigt i den periode, da mindestenen blev rejst.

Stenen forestiller slaget på Lyrskov hede i år 1043 med kong Magnus i spidsen for sine krigere, med bannere og med klokken "Glød", som kendes fra sagnet om slaget. Efter at kunstneren i måneder dagligt havde hugget i den stærke granit, var det veludførte kunstværk færdigt.

I årene efter afsløringen kom der mange langvejs fra for at se Magnusstenen, der regnes for Skibelunds betydeligste kunstværk og ofte er blevet kaldt "Nordens ypperste kunstværk i granit".

Godt 20 år efter, at stenen var afsløret, sad følgende del af verset på den æresport, der på genforeningsdagen blev rejst på broen over Kongeåen ved Skodborghus:

"Nordens Grænsepæl rykkes atter frem mod syd".

Da Magnusstenen blev afsløret i 1898 var den østlige del af Skibelund Krat endnu ikke tilplantet. Der var derfor fra den høj, hvor stenen blev placeret, en vid udsigt ud over "det tabte land", Sønderjylland.

Modersmålet

Mindestenen: Monument af bornholmsk granit forestillende en kvindeskikkelse flankeret af digteren Edvard Lembcke og historikeren Alfred Ditlev Jørgensen.

Indskrift: På stenens sokkel:

Digteren Edvard Lembcke 1815-1897. –Historikeren A.D.Jørgensen 1840-1897.

Kunster: Monumentet er udført af Vejen billedhugger N. Hansen-Jacobsen under dennes ophold i Paris.

Afsløring: Monumentet er afsløret den 27. juni 1903 ved en højtidelighed, hvori deltog omkring 1500.

Afsløringstalen blev holdt af konferenceråd Heide. Flere andre, blandt andet forstander Ludvig Schrøder og professor Vilhelm Andersen, holdt taler.

Modersmålet er Skibelunds populæreste kunstværk og på forhånd kendt af langt de fleste, der besøger Skibelund Krat.

Monumentet er skænket af en velhavende københavnsk bankmand, konferenceråd Axel Heide, der var født i Sønderjylland. Han besøgte Skibelund Krat i 1901 sammen med fabrikant Holger Petersen (kendt som grundlægger af flere af egnens plantager). Under besøget foreslog Axel Heide, at der blev rejst en mindesten for Edvard Lembcke og A.D. Jørgensen.

Skibelundsforeningens formand, fabrikant Johannes Lauridsen, Vejen, foreslog, at opgaven blev overladt til Vejen billedhuggeren N. Hansen-Jacobsen.

Dette gik Axel Heide modvilligt med til efter en bemærkning om, at han troede, at man kun kunne lave god cikorie og margarine i Vejen.

N. Hansen-Jacobsen fik overdraget opgaven. Da han hørte Axel Heides tanker om, at det skulle være et minde om kampen for Danmark og danskheden, fik han den idé, at fremstille det dobbelttydige mindesmærke "Modersmålet".

I monumentet er det kvindeskikkelsen (Modersmålet) der er hovedpersonen. Det er hende, som skærmer de to mandspersoner.

De to personer, der flankerer kvinden er:

Digteren Edvard Lembcke (1815-1897), der var adjunkt i Haderslev. Han har blandt andet skrevet nationale sange for eksempel "Vort modersmål er dejligt" og "Du skønne land med dal og bakker".

Efter krigen i 1864 blev han fordrevet til København, hvor han blev en kendt oversætter, hvis litterære hovedindsats var en oversættelse af alle Shakespeares dramaer. Historikeren Adolf Ditlev Jørgensen (1840-1897) var sønderjyde af fødsel. Han blev navnlig kendt som sønderjysk historiker. Han blev i 1883 geheimarkivar og i 1889 rigsarkivar.

A.D. Jørgensen har skrevet flere historiske værker, hvoraf det mest kendte er "Fyrrøtve fortællinger af fædrelandets historie". I denne bog er især forholdet mellem Danmark og Sønderjylland grundigt omtalt.

Han udgav også Johanne Louise Heilbergs "Et liv genoplevet i erindringer".

"Modersmålet" var endvidere navnet på en sønderjysk avis, oprettet i Haderslev i 1882 som kampmiddel for dansk sprog og kultur. Bladet blev senere slået sammen med avisen Dannevirke.

Genforeningsstenen

Mindestenen: Over 3 m høj granitsten med indskrift. Stenen er fundet på en mark i Læborg.

Indskrift: Kong Christian den IX og Christian X's navnetræk i årstallene 1864 og 1920.

På stenens sider et vers af Kaj Hoffmann og indskrift af N. Hansen-Jacobsen.

Afsløring: Stenen er afsløret på genforeningsdagen den 15. juli 1920 under overværelse af Kong Christian den X og Dronning Alexandrine.

I forbindelse med genforeningen var det næsten en selvfølge, at Skibelund også måtte have en genforeningssten.

Man fandt en stor stenblok ved Læborg. Den var så stor, at den blev kløvet i fire stykker, hvoraf den største del blev valgt som genforeningssten. Stenen rejstes på en kæmpehøj østligst i krattet med en vid udsigt over Kongeådal.

På stenens nordside er Kong Christian den IX og Christian den X's navnetræk sammen med årstallene 1864 og 1920.

På den nogenlunde jævne flade mod vest er indhugget Kaj Hoffmanns vers:

"Sværtid er endt.

Det er plovtid påny,
Vennetid, Frændetid
Grotid og Gry".

På østsiden har N.Hansen-Jacobsen indhugget sin egen genforeningshyldest:

"Mænd fra Vesterhavets kyster
til det stille Ocean
har kæmpet for, at ret bør
være magt.

Vi mindes disse Helte.
I vor saga skal det stå:
De frelste hjem til Danmark
vor brødre Sønden å".

Niels Hansen Jacobsen

Billedhugger (1861-1941)

Niels Hansen Jacobsen, blev født i Vejen og voksede op der, men begav sig siden til København for at lade sig uddanne som billedhugger. Efter afgangseksamenen valgte han at drage til datidens kunstneriske kraftcenter, Paris.

Han tilbragte tiåret op til århundredeskiftet i den franske hovedstad. Opholdet var af skelsættende betydning for Hansen Jacobsens produktion. I Paris fik han indgående kendskab til særlig to af tidens strømninger – symbolismen og art nouveau. Som en af de få europæiske billedhuggere lykkedes det ham at forene de to tendenser i værker som eksempelvis Skyggen, 1897-98.

Med ligesindede danske kunstnere knyttedes i Paris venskaber, der senere afspejledes i museets samling, hvor man bl.a. kan se værker af Axel Hou, Jens Lund, Johannes Holbek og Rudolph Tegner.

I 1901 drog Hansen Jacobsen til København for at afholde en stor retrospektiv udstilling. I forbindelse med opholdet døde han hustru, kunstnerinden Anna Gabriele (født Rohde 1862-1902). Billedhuggeren valgte derefter at slå sig ned i Vejen.

Hansen Jacobsens skulpturer blev ved hjemkomsten oplagret i faderens gamle lade. Ansporet af billedhuggerens tilstedeværelse begyndte tankerne om et museum at ulme. 1907 udførte Hansen Jacobsen et udkast til en museumsbygning. Finansieringen voldte visse vanskeligheder, og første verdenskrig satte for alvor punktum for drømmen.

Hansen Jacobsen havde i mellemtiden tænkt i andre baner. Omkring 1913 opførtes hans skulpturhal ved Skibelund Krat. I 1923 stod Hansen Jacobsen for udformningen af Vejen Elværks nye kølebassin, der blev udformet som et springvand. I springvandet opstillede han en nystøbning af "Trold, der vejrer Kristenkød" (1895-96)

Kort efter springvandets indvielse indledtes opførelsen af Vejen Kunstmuseum. I 1937-38 blev Hansen Jacobsens skulpturhal flyttet, og udgør i dag den sydlige kuppelsal på museet.

Alle sten i Skibelund med navnetræk NHJ er udført af Niels Hansen Jacobsen. På Vejen Kirkegård findes endvidere et stort udvalg af gravsten udført af Niels Hansen Jacobsen.

Motivet i Vejen Kommunes byvåben er hentet fra Niels Hansen Jacobsens skulptur "Troldepringvandet" fra 1923.

Læs mere om kunstneren og museet på museets hjemmeside:

www.kulturnet.dk/homes/vejenk

Brochure om Niels Hansen Jacobsen's gravsten kan købes på Vejen Kunstmuseum.

Kilder

Pedersen, Georgia la Cour (1926). *Skibelund og dets mindesmærker 1915*. Kolding 6. oplag.

Johnsen, Folmer (1953) *Skibelund Krat*, ændringer af Erik Appel (1963) Vejen

Kelstrup, Gudmund (1965) *Skibelund*, træk af Skibelundsforeningens historie gennem 100 år.

Hindkær, L. P. (1986) *Skibelund Krat*, revideret udgave, *Mindesten i Skibelund Krat*, (1993) Vejen

Lademanns rejseleksikon (1976)

Gyldendals egnsbeskrivelse (1973) *Bind Vestjylland*.

Alkærsig, Søren (1936) *Vejen Sogn Malt Herred*.

Trap, J.P. *Danmark, 5.udg. bind IX, Ribe Amt*.

Johansen, Broby (1983) *Kunstvejviser over Danmark, Sønderjylland*.

Barfod, H.P.B (1922-24) *Minder fra gamle grundtvigske hjem 1-8*, med omtale af Peter Larsen Skræppenborg, N.J. Termansen, Ludvig Schrøder, Charlotte Wagner, Knud H. Pedersen, Georgia la Cour, Poul la Cour.

Fink, Troels (1999) *Båndene band I-II*, med omtale af Hans Diderik Kloppenborg, H.A. Krüger, A.D.Jørgensen, Ludvig Schrøder, Morten Eskesen og Knud Pedersen. Aabenraa

Thorsen, Svend (1972) *De danske Ministerier I – II – III*, bind 2 (1901-1929) med omtale af Jacob Appel som minister.

Ribe Amts lokalarkiver og Historiske Samfund for Ribe Amt (1999) *Folk og Folkestyre i 150 år*.

Larsen, Peder, *Skræppenborg Dons*.
Schrøder, Ludvig (1991) *Peder Larsen, Skræppenborg*.

Lund, Hans (1965) *Askov Højskole 1865-1915*
Arnfred, J.Th (1965) *Askov Højskole I Mands Minde*.

Christensen, Margrethe, *Jacob Appel*

Slumstrup, Finn (1988) *Jørgen Bukdahl – en europæer I Norden*
Engberg, Poul, *Jørgen Bukdahl*

Skibelund Efterskole (1948) *Skibelundbogen*
Pedersen, Kristian la Cour (1946) *Skolehjemmet i Skibelund*.

Pedersen, Kristian la Cour (1926) *Morten Eskesen*.

Rode, Aksel (1943) *Niels Skovgaard, Magnusstenen*.

Buurgård, Lise - Frandsen, Agner (1989) *Niels Hansen Jacobsen. Træet i stenen*.
Hansen, H.C. (1985) *Poul la Cour*.

Cour, Poul la (1888) *Historisk Matematik*, genoptryk af 4.udg. 1962.

Cour, Poul la og Appel, Jacob(1966) *Historisk Fysik*, 1.udgave 1896-97, genoptryk af 3.udgave 1906-07.

Rerup, Lorenz (1965) *A.D.Jørgensen*

Jørgensen, A. D. (1882) *40 Fortællinger af Fædrelandets Historie*, genudgivet 1981.

Jørgensen, A. D. (1893) *30 Fortællinger af Nordens Historie*, genudgivet 1998.

Festpladsen i Skibelund Krat.

Vejen Kunstmuseums sydlige kuppelsal.

